“Alfred de Vigny’den Yahya Kemal Beyatlı’ya”: Bir Çalışmanın Notları

From Alfred de Vigny to Yahya Kemal Beyatlı: Notes of a Research

Nedret Kılıçeri¹

¹Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: N.K. 0000-0003-3445-1275

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Prof. Dr. Nedret Kılıçeri,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Edebiyat Fakültesi Ordu Caddesi 196, Laleli- Fatih, İstanbul, Türkiye
E-mail: nedretoztokat@yahoo.fr

Başvuru/Submitted: 11.03.2021

Kabul/Accepted: 31.05.2021

Atıf/Citation:

Kiliceri, N. (2021). “Alfred de Vigny’den Yahya Kemal Beyatlı’ya”: Bir çalışmanın notları. *TUDED*, 61(1), 485–492.
<https://doi.org/10.26650/TUDED2021-895338>

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi’nin 60. cilt 2. sayısında yayımlanan “Alfred de Vigny’den Yahya Kemal Beyatlı’ya: ‘Kurdun Ölümü’ Şiiri Üzerine Bir İnceleme” konulu makale hem bir araştırmayı hem de bir çeviri çalışmasını kapsamıştır. Bu yazıda ise çalışma sürecinin evreleri ve bazı epistemolojik ve metodolojik gözlemler yer almaktadır.

Özellikle edebiyat söz konusu olduğunda, yararlanılan kaynakların çeşitliliği, araştırma odağının farklı disiplinlere yönelebilmesi ve yönelme zorunluluğu, bakış açılarının esnekliği ve yöntemin sunduğu menzil bu alanda çalışanlar için her zaman hem belirleyicidir hem de yeni keşiflere açılır.

Yahya Kemal Beyatlı’nın *Eğil Dağlar/İstiklâl Harbi Yazıları* (1966) içinde yer alan yazılar arasında 1921 tarihli “Kurdun Dişisi ve Yavruları” başlığını taşıyan metin, İstiklâl Savaşında

Türkiye’nin hayatta kalma mücadelesini anlatmak üzere Alfred de Vigny’nin ünlü “La Mort du Loup” (Kurdun Ölümü) şiiri üzerine temellenmiştir:

Zannettim ki şair Vigny bizi, bizim maceramızı anlatmış! O erkek kurt, ölen ordudur; anne Anadolu’dur, o kurdun yavruları İnönü ve Dumlupınar çocuklarıdır ki dul annelerinden aldıkları dersi tekrar ediyorlar: “Hakkıdır hakka tapan milletimin istiklâl” (Beyatlı, 2005, s. 100)

Bu doğrudan referans alma Yahya Kemal Beyatlı ve Alfred de Vigny’yi hayali bir alanda buluştururken, yazıya konu olan özgün şiir ve şiirin çözümlemesi başlıkta anılan edebiyat araştırmasını şekillendirmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi’nde yayımlanan makale varlığını tamamen disiplinler arası bir iletişime ve yaklaşıma borçludur. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyelerinden Doç. Dr. Mehmet Samsakçı, Alfred de Vigny’nin “Kurdun Ölümü” şiirinin Yahya Kemal Beyatlı’nın *Eğil Dağlar*’ıyla edebiyat çevrelerinde tanındığını ancak çevirisinin olmadığını belirttiğinde –yıllardır on dokuzuncu yüzyıl derslerinde işlediğim bu şiiri çevirmek gibi neredeyse imkânsız diye niteleyeceğim bir çalışmaya girişme cesareti buldum. Yahya Kemal Beyatlı üzerine çalışmalarıyla alana katkılar sunan Doç. Dr. Mehmet Samsakçı şiirin genel çerçevesini ve içerik çözümlemesini içine alan bir çalışmanın Yahya Kemal Beyatlı’nın yapıtına da bir katkı sunacağını düşünüyordu. Bu noktadan hareketle yaptığım şiir çevirisi aşağıda yer almaktadır.

Söz konusu araştırma dört koldan ilerlemiştir. Birincisi çeviri çalışması, ikincisi Vigny’nin şiirinin yazınsal ve dönemsel betimi, üçüncüsü şiirin çözülmesi ve son aşama olarak Vigny - Beyatlı buluşmasının yorumlanması.

Buradaki çeviri etkinliğinin anlamın aktarılmasına öncelik verdiğini belirtmek gerekir. Aslında Yahya Kemal Beyatlı ünlü yazısında Vigny’nin şiirinin içeriğini düzyazıya titizlikle aktarmıştır. Ancak şiirdeki sözcüklerin yarattığı imgeler yazının hedefi doğrultusunda dışarıda bırakılmıştır. Dolayısıyla Yahya Kemal Beyatlı’nın şiirden yararlanması yazı stratejisi açısından ilk bakışta içeriğin aktarılmasına hizmet eden bir prosedür gibi algılanabilir. Oysa en ufak kuşku yok ki şair sezgisi ve duyarlılığıyla Yahya Kemal Beyatlı, Vigny şiirindeki imgelerin gücünü, yaratılan görsel etkiyi çok iyi tartmıştı. Şiiri yazısına taşımasının başat nedeni tasvir edilen sahnenin canlı renklerinde ve uyandırdığı coşkuda aranabilir. Baba kurdun ölümle sonuçlanan amansız mücadelesi şiirin en can alıcı imgelerini oluşturur. Bu görsel etki şiirin içerdiği “Stoacı ders”i daha da vurucu kılar; Yahya Kemal’in başvurduğu benzetme bu açıdan çok derin bir etkiye sahiptir.

Böylece “La Mort du Loup”’yu çevirirken eğretileme ve düzdeğişmecelerin (metafor ve metonimi) açtığı izleklerin, şiirin amaçladığı görsel etkinin üzerinde çok düşündüm. Kurdun can vermesi ve dışı kurdun yetimleriyle yoluna devam etmesi güçlü bir görsellikle verilmiştir; Yahya Kemal’in vurgusu da bu yöndedir.

Şiirin açıklanmasının gerektirdiği çözümleme için dil ve anlam çalışmalarında başvuru alan “anlambirimcik çözümlemesi”ne (*analyse sémique*) başvurulmuştur. Buna göre “doğa/kültür”, “av/kurban”, “yücelik/korkaklık” gibi temel anlam alanlarını oluşturan kategoriler saptanmıştır. Şiirin mesajını taşıyan/ güçlendiren/vurgulayan izlekler bu kategoriler üzerinden kurulmuştur.

Araştırma, şiirin Yahya Kemal Beyatlı’nın nihai amacı açısından değerlendirilmesini de gerektirmiştir. Yahya Kemal Beyatlı İstiklâl Harbi döneminde ülkenin içinde bulunduğu zor durumu ve hayatta kalmasını sağlayacak gücü/direnişi Alfred de Vigny’nin şiirindeki imgeyle anlatmayı seçmişti. Bu açıdan baktığımızda ise iki şair arasında, Bakhtin’ci bir terimle, söyleşimden (dialogisme) söz edilebildiğini gördük.

Böylece Vigny’nin şiiri Yahya Kemal’in düşünsel zemininde bir kez daha anlaşılabilmektedir. Bu referans iki şairi buluşturan “poetik” bir süreç olarak yorumlanabilir. “Kurdun Ölümü” güçlü imgeselliğiyle Yahya Kemal Beyatlı için yazınsal ve entelektüel bir argümantasyon işlevi de üstlenmiştir.

Tüm bu etkileşimleri saptamak, güçlüğünü bile bile bir şiir çevirisi deneyimine girişmek edebiyatın ve edebiyat incelemesinin nihai amacı olan “anlam arayışının” asla son bulmayacak serüvenine de işaret etmektedir.

Kurdun Ölümü

I

Alev almış ayın üzerinde bulutlar telaş içindeydi,
Dumanı yükselen bir yangını andırırcasına
Ormanlar ufka kadar zifiriydi.
Yürüyorduk, sessizce, ıslak otların,
Sık çalıkların ve yüksek fundalıkların ortasında
Landes ormanlarını andıran çamların altında
Kocaman tırmıklardan kalan izlerini gördüğümüzde
Takip ettiğimiz gezgin kurtların.

Kulak kesildik, nefesimizi tutarak
Durup kaldık - Ne ormandan, ne oviden
Yükselmiyordu tek nefes; yalnızca
Yaslı rüzgârgülü gökyüzüne haykırıyordu;
Zira toprakların üzerinden yükselen rüzgâr,
Tek tek kulelerin tepesine değip geçiyordu,
Aşağıdaki kayalara dayanmış meşeler
Yatıp uyumuş gibi dirsekleri üzerinde.

Tek ses yoktu ve başını eğdiğinde
Takiptekilerin en ustası, avcılarının en yaşlısı
O ki şimdiye kadar yanılmamıştı hiç,
Kuma baktı, bekledi dizleri üzerinde,
Bir yıldızın üzerimizi aydınlatmasını,
Sonra, usulca, yemin etti
Bu taze izlerin, güçlü tırmıklarıyla
İki yaban kurdunun ve iki yavrunun
Yürüyüşünü haber verdiğine.
O zaman çıkardık hepimiz bıçaklarımızı
Ve gizleyerek çığ parıltısıyla silahlarımızı,
İlerliyorduk adım adım, ayırarak dalları.

Durdu üç avcı ve ben anlamaya çalışırken
Ansızın alev gibi parlayan iki göz gördüm,
Ve az ötede dört gölge,
Ay ışığında dans ediyorlardı, çalıların ortasında,
Her gün güle oynaya bakışlarımızın altında,
Sahibi gelince sevinen tazılarımız gibi.
Halleri benziyordu, dansları benziyordu;
Kurdun çocukları sessizce oynuyordu fakat,
İyi biliyorlardı iki adım ötede, pusuya yatmış,
Duvarların arasında insanın, düşmanın uyuduğunu.
Baba ayaktaydı, az ötede ağaca sırtını vermiş Dişi Kurt
Heykel gibi duruyordu, Romalıların taptığı,
Kadifemsi bağrında Remus ile Romulus’u korumuş.

-Kurt geldi ve oturdu, ön ayakları dimdik,
Kıvrık tırmıkları kuma saplanmış.
Anlayamadı ne olduğunu, şaşı aklı,
Yolu kesilmiş, tüm çıkışları tutulmuştu;
O zaman yangın yeri olmuş ağzıyla
En yaman köpeği boğazından kavradı, sallanan gırtlaklı
Bırakmadı demirden çenesi sımsıkı kapalı,
Etini delip geçen kurşunlarımıza rağmen,
Ve çivi gibi saplanırken, kocaman karnında
Sipsivri bıçaklarımızın uçları birbirlerine vuruyordu
Ondan çok önce ölmüş, gırtlakladığı köpek
Ayaklarının dibine yuvarlanana kadar.

Bıraktı o zaman köpeği, baktı bize.
 Böğründe saplı sivri bıçaklar
 Kanıyla sulanmış çimenlere mihliyordu onu.
 Silahlarımız uğursuz bir hilal gibi çevreliyordu onu.
 Baktı bize, baktı sonra uzandı,
 Ağzına bulaşan kanı yalayarak,
 Nasıl öldüğünü umursamadan,
 İri gözlerini kapadı, ses çıkarmadan öldü.

II

Barutu bitmiş silâhıma dayadım alınımı,
 Düşünmeden edemiyordum, Dişi Kurt ile iki oğlunu,
 Üçü de beklemek istemişti ve zannımca,
 Güzel ve yaslı dul, olmasaydı iki yavrusu,
 Bu büyük mücadelede yalnız bırakmazdı onu;
 Ama görevi çocukları korumaktı,
 Ve öğretebilmektir, açlığa katlanmayı,
 Uzak durmayı, insanın kurduğu şehirden,
 Yatacak yer uğruna, önüne kattığı uşak hayvanlar
 Ağacın ve kayaların ilk sahiplerini kovalarken.

Heyhat! Düşündüm de, İnsan denilen bu büyük sığfata rağmen,
 Utandım kendimizden, ah biz şu budalalar!
 Hayata ve tüm kötülöklere nasıl veda etmeli,
 Bunu sizler biliyorsunuz ey yüce hayvanlar!
 Bakınca yeryüzünde ne olduğumuza
 Ve geride ne bıraktığımıza,
 Sessizlik tek yücelik; gerisi ise zayıflık
 -Ah, iyi anladım seni, ey yaban yolcu,
 İşledi o son bakışın tâ yüreğime!

Şöyle diyordu: «Becerebilirsen eğer,
 Çalışarak ve düşünerek, yükselt ruhunu
 Yüksek seviyesine o stoacı gururun
 Ormanlarda doğdum ben, çoktan çıktım o mertebeye.
 İnlemek, ağlamak, yalvarmak, hepsi de korkaklık.
 Yerine getir cesaretle o uzun ve ağır görevini
 Kaderin seni çağırıldığı yolda
 Sonra, benim gibi, acı çek ve öl, ses çıkarmadan.»

La mort du loup

I

Les nuages couraient sur la lune enflammée
Comme sur l'incendie on voit fuir la fumée,
Et les bois étaient noirs jusques à l'horizon.
Nous marchions sans parler, dans l'humide gazon,
Dans la bruyère épaisse et dans les hautes brandes,
Lorsque, sous des sapins pareils à ceux des Landes,
Nous avons aperçu les grands ongles marqués
Par les loups voyageurs que nous avions traqués.
Nous avons écouté, retenant notre haleine
Et le pas suspendu. -- Ni le bois, ni la plaine
Ne poussait un soupir dans les airs ; Seulement
La girouette en deuil criait au firmament ;
Car le vent élevé bien au-dessus des terres,
N'effleurait de ses pieds que les tours solitaires,
Et les chênes d'en bas, contre les rocs penchés,
Sur leurs coudes semblaient endormis et couchés.
Rien ne bruissait donc, lorsque baissant la tête,
Le plus vieux des chasseurs qui s'étaient mis en quête
A regardé le sable en s'y couchant ; Bientôt,
Lui que jamais ici on ne vit en défaut,
A déclaré tout bas que ces marques récentes
Annonçaient la démarche et les griffes puissantes
De deux grands loups cerviers et de deux louveteaux.
Nous avons tous alors préparé nos couteaux,
Et, cachant nos fusils et leurs lueurs trop blanches,
Nous allions pas à pas en écartant les branches.
Trois s'arrêtent, et moi, cherchant ce qu'ils voyaient,
J'aperçois tout à coup deux yeux qui flamboyaient,
Et je vois au-delà quatre formes légères
Qui dansaient sous la lune au milieu des bruyères,
Comme font chaque jour, à grand bruit sous nos yeux,
Quand le maître revient, les lévriers joyeux.
Leur forme était semblable et semblable la danse;
Mais les enfants du loup se jouaient en silence,
Sachant bien qu'à deux pas, ne dormant qu'à demi,
Se couche dans ses murs l'homme, leur ennemi.
Le père était debout, et plus loin, contre un arbre,
Sa louve reposait comme celle de marbre

Qu'adoraient les romains, et dont les flancs velus
 Couvaient les demi-dieux Rémus et Romulus.
 Le Loup vient et s'assied, les deux jambes dressées
 Par leurs ongles crochus dans le sable enfoncées.
 Il s'est jugé perdu, puisqu'il était surpris,
 Sa retraite coupée et tous ses chemins pris ;
 Alors il a saisi, dans sa gueule brûlante,
 Du chien le plus hardi la gorge pantelante
 Et n'a pas desserré ses mâchoires de fer,
 Malgré nos coups de feu qui traversaient sa chair
 Et nos couteaux aigus qui, comme des tenailles,
 Se croisaient en plongeant dans ses larges entrailles,
 Jusqu'au dernier moment où le chien étranglé,
 Mort longtemps avant lui, sous ses pieds a roulé.
 Le Loup le quitte alors et puis il nous regarde.
 Les couteaux lui restaient au flanc jusqu'à la garde,
 Le clouaient au gazon tout baigné dans son sang ;
 Nos fusils l'entouraient en sinistre croissant.
 Il nous regarde encore, ensuite il se recouche,
 Tout en léchant le sang répandu sur sa bouche,
 Et, sans daigner savoir comment il a péri,
 Refermant ses grands yeux, meurt sans jeter un cri.

II

J'ai reposé mon front sur mon fusil sans poudre,
 Me prenant à penser, et n'ai pu me résoudre
 A poursuivre sa Louve et ses fils qui, tous trois,
 Avaient voulu l'attendre, et, comme je le crois,
 Sans ses deux louveteaux la belle et sombre veuve
 Ne l'eût pas laissé seul subir la grande épreuve ;
 Mais son devoir était de les sauver, afin
 De pouvoir leur apprendre à bien souffrir la faim,
 A ne jamais entrer dans le pacte des villes
 Que l'homme a fait avec les animaux serviles
 Qui chassent devant lui, pour avoir le coucher,
 Les premiers possesseurs du bois et du rocher.

Hélas ! Ai-je pensé, malgré ce grand nom d'Hommes,
 Que j'ai honte de nous, débiles que nous sommes !
 Comment on doit quitter la vie et tous ses maux,
 C'est vous qui le savez, sublimes animaux !

A voir ce que l'on fut sur terre et ce qu'on laisse
Seul le silence est grand ; tout le reste est faiblesse.
- Ah ! Je t'ai bien compris, sauvage voyageur,
Et ton dernier regard m'est allé jusqu'au cœur !
Il disait : « Si tu peux, fais que ton âme arrive,
A force de rester studieuse et pensive,
Jusqu'à ce haut degré de stoïque fierté
Où, naissant dans les bois, j'ai tout d'abord monté.
Gémir, pleurer, prier est également lâche.
Fais énergiquement ta longue et lourde tâche
Dans la voie où le Sort a voulu t'appeler,
Puis après, comme moi, souffre et meurs sans parler ».

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Beyatlı, Y. K. (2005). *Eğil Dağlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kılıçeri, N. (2020). Alfred de Vigny'den Yahya Kemal Beyatlı'ya: “Kurdun Ölümü” Şiiri Üzerine Bir İnceleme. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 60(2), 645-668. DOI: 10.26650/TUDED2020-0045.